

EMLÉK ÉS EMLÉKEZET

HARMINC ÉV A KÉTSZÁZ ÉVES HÁZBAN – MEGSZÜLETETT AZ ÓBUDAI TÁRSASKÖR KÖNYVE

Családtregényszerűen bontakozik ki az olvasó előtt a Kiskorona utca 7. szám alatt virágzó kulturális sziget, az Óbudai Társaskör története az Emlék és emlékezet című könyvet olvasva. A születésnap kötet az épületet és az itt pezsgő kulturális életet mutatja be, a hozzá csatolt hanglemezen pedig az elmúlt tíz év koncertfelvételeiből hallgathatunk egy válogatást.

MONTÁZS: PARÁDI TAMÁS

Három kiváló szerző tárja fel magas szakmai igényvel és irodalmi színvonalon az XIX. századi fogadó, majd kávéház, a szocializmus évei alatt pedig művelődési házként működő intézmény meghatározó korszakait, az épület múltat idéző, de a modern igényeknek megfelelő építészeti átalakításának történetét.

A kötet első tanulmányát Korompay Katalin építész-mérnök, műemlékes tervező, a ház feltámasztója jegyzi, aki az 1980-as évek elején kapott megbízást arra, hogy a „csúnya, vizes, kopott, agyontoldozott óbudai Frankel Leó Művelődési Ház” épületét tegye rendbe, amennyire lehet. A megbízást az óbudai lakótelep építése generálta – szomorkás tény, ami az építés szövegéből kiderül: „a kiinduló tervekben még háromszor ekkora területen megtartani tervezett régi Óbuda itt végül kilenc-háznyira zsugorodott kis szigetét” kerültk el a bulldózer. A tervezéssel megbízott Korompay Katalin számára, aki akkoriban a Városépítési Tudományos és Tervező intézet (VÁTI) munkatársa volt, már az első bejárás során egyértelművé vált, hogy az elhanyagolt külsejű művelődési ház jellegtelenné silányított felszíne alatt történelmi jelentőségű épület rejtőzik. A tervezői folyamat során Nemes Márta művészettörténész kutatásait alapos levéltári munkával egészítette ki, így körvonalazódni kezdett a ház és környéke története. Az építkezéshez kapcsolódó régészeti ásatások arra is fényt derítettek, hogy a mai Társaskör helyén egykor pompás római villa állt. Az épület falainak átvizsgálása során pedig a múlt századi építészek és mesterek munkáira derült fény. Előkerült egy rejtett kút is, amely a néhai Korona kávéház bálterme építése során a föld alá került, tehát amíg használatban volt, a vízfordó lányoknak egy létrán kellett leereszkedniük a hozzá vezető rövid folyosóra.

A tanulmány szerzője részletesen beszámol a további feltárásokról, a klasszicista épület korhű rekonstrukciójához szükséges részletek utáni nyomozásairól éppúgy, mint arról, hogyan illesztette be a ház modern közösségi funkcióit az épület újra láthatóvá tett nemes XIX. századi formái közé, fejet hajtva a terület kétezzer éves múltja előtt, és teret engedve kiváló kortárs belsőépítészeti és iparművészek számára is.

Írása végén jegyzi meg, hogy a saját és a felújítás során közreműködő szakemberek együttműködése révén létrejött „kultúrafogadó” máig a legkedvesebb

munkája, melyért – és ezt már nem írta le dolgozatában – joggal vehette át az építésznek járó legnagyobb magyar szakmai elismerést, az Ybl-díjat.

A kötet második dolgozatát a kiváló író-történésznek, Zeke Gyulának köszönhetjük, aki – mint olvasóink bizonyára tudják – az Óbudai Anziks indulása óta megtisztelti magazinunkat írásaival. A szerző a Kiskorona utcai épület helyén működő egykori óbudai Korona-ház, fogadó történetének járt utána az „1818-as kezdetektől az 1949-es államosításig”.

Zeke Gyula ízig-veéig történészként természetesen nem elégedett meg az épület és a falai között pezsgő élet, a folyamatos változások, fejlesztések felsorolásával, hanem budapesti kontextusba helyezte a városrész egykori nevezetességét, gasztronómiai és irodalomtörténeti csemegékkel fűszerezve történetét. Historikusi alaposítással és szépírói igényvel tárta fel az Óbudai Társaskör helyén működött „fogadó-vendéglő-kávéház-vigadó” regényes történetét, az egymást váltó bérlők sikeres vagy kudarcos kísérleteit az óbudai vendéglátás – és nem mellékesen saját üzletük – felvirágoztatására. Levél- és irattárakban, könyvtárakban kutatva címjegyzékeket, iratokat, számlákat, leltári feljegyzéseket, magán- és üzleti levelezéseket, korabeli újságcikkek százait átbogarászva mutatta be, a Morelli család, majd Leidenberger József fejlesztéseit, Sztatky Dániel vendéglős bukott vállalkozását, a III. kerületi Egyesült Polgári Kör kezelésében eltelt időszakot, Polifka Károly kávé eredményeit, később a Keresztény Társaskör bérleti időszakát, az Egyesült Polgári Körös, majd a Bródy kávéház évekét, és közben a történész nagyítója alatt figyelhetjük meg, hogyan is éltek, ünnepeltek a korszak polgárai. Regényes, izgalmas és igen tartalmas összegzése a tanulmány bevezetőjében megjelölt 1949-es államosításig terjedő időszaknak.

A harmadik kiváló tanulmány szerzője, Varga Luca történész, levéltáros azt az időszakot dolgozza fel, amikor az épület József Attila, majd Frankel Leó Művelődési Ház néven volt a III. kerületiek közkedvelt kulturális központja. Ironikus mozzanat a ház történetében, amikor rájöttek az elvtársak, hogy a proletár költőről már túl sok kulturális intézményt neveztek el, egy ideig Krúdy Gyula és Gelléri Andor Endre hívei versenyeztek a névadás dicsőségéért. Végül egyik tábornak sem sikerült érvényesíteni az akaratát, és

kompromisszumos döntés született: 1965-ben hivatalosan Frankel Leó, a „nemzetközi munkásmozgalom fontos alakja” nevét kapta a művelődési ház.

A hatvanas évek második felében erős komolyzenei fellelő alakult ki a „Frankelben”, olyan ifjú művészek tűntek fel a zenei pályára készülő fiatalok számára létrehozott Mozart klubban, mint Kocsis Zoltán, Schiff András, Ránki Dezső és a Zeneakadémia későbbi rektora, Batta András.

Az Óbudai zenebarátok klubjában felnőttek és gyerekek egyaránt élvezhették a klasszikus zenét kiváló vendégművészek tolmácsolásában, mint például Antal Imre zongoraművész, Kocsis Albert hegedűművész, Szendrey-Karper László gitárművész, Mező László gordonkaművész, a Zeneművészeti Főiskola tanára – nem is szólva kiváló külföldi vendégladokról.

Kiváló színvonalon működött az ötvenes évek vége óta itt tevékenykedő, Varga Károly nevével fémjelzett Óbudai Kamarakórus és a hetvenes években létrejött Óbudai Lánykórus. Az egykori Frankel Leó Művelődési Ház volt az Óbudai Kamarazenekar otthona is az együttes megalakulásától a San Marco utcai ifjúsági ház elkészültéig.

A tanulmányból számos egyéb fontos és érdekes tény mellett az is kiderül, hogy az „irodalmi preszszó” fogalma is innen keltezhető, virágzó irodalmi színpad működött a házban az ötvenes évek végétől, festőművészek tárlatai és a legnevesebb színészek irodalmi estjei várták a kerület, sőt a főváros kultúrára fogékony lakosait. Szó esik a tanulmányban az 1962 óta itt működő Óbudai Fotókörről, a tudományos és ismeretterjesztő előadásokról és a kultúrához kapcsolható számos egyéb fontos és érdekes programról, szakkörökről, tanfolyamokról. Nem maradnak említés nélkül a hetvenes évek beat korszakának vonatkozó fejezetei sem. Összegzésül a szerző Héja László hegedűművészt, az Óbudai Kamarazenekar egyik alapítóját idézi: „Egyrészt közösségteremtő, másrészt értékteremtő hely volt, ... ahogy az ember ide bekerült, érezte, hogy a Frankel puritánságából valami születni fog.”

A könyv második felében az Óbudai Társaskörhöz kötődő művészek, közéleti személyiségek gondolatai szerepelnek. Bús Balázs polgármester „az intézmény által vállalt és fémjelzett magaskultúra” fontosságát méltatja, Baranyi Ferenc költő „a kultúrát nem egyszerűen terjesztő, hanem teremtő

A TÁRSASKÖR UDVARA 2018-BAN. FOTÓ: ÁGH ANDRÁS

A TÁRSASKÖR UDVARA A HOZZÁÉPÍTETT TOLDALÉKKAL 1978-BAN. FORRÁS: FIMŰV MŰEMLEKI OSZTÁLY. FOTÓ: SZILÁGYI EDIT

intézménynek” nevezi, Báll Dávid zongoraművész többek közt arról emlékezik meg, hogy a hivatásos előadói pályára készülve, kamaszkorában a Társaskör hangszerén gyakorolhatott akár éjszakába nyúlóan is. Bubnó Tamás énekművésznak is szinte második otthona a ház: „1989-ben léptem be először a Társaskörbe, s azóta is mindig hazajövök.” Czigány György költő méltatása is megtisztelő, mint fogalmaz: „Az Óbudai Társaskör mai háziasszonyának és munkatársainak érdeme, hogy ez a ház huszonegyedik századi hazája lehet a Múzsáknak!”

A Tizenhét délután Óbudán című fejezetben a Társaskör Galériában megrendezett tárlatok méltatásait olvashatjuk a legnevesebb magyar művészeti szaklapok szerzői tollából. A sor az 1989-es PASSAU III című „kétmenetes” kiállítással indul. A tárlat Andrási Gábor, az Óbudai Pincegaléria akkori vezetőjének ötletéből született. Jól ismert, és akkor még hírnév nélküli hivatásos művészek, valamint autodidakta alkotók németországi bemutatkozását szervezte meg, illetve rendezte meg az összegyűlt anyagból a társasköri kiállítást. A Galéria magas színvonalú kiállításait bemutató sorozat záró darabjaként Szanyi Borbála Azsúr című 2017-es kiállítása szerepel a könyvben Nagy T. Katalin művészettörténész méltatásával.

Hosszan sorolhatnánk még a Társaskörnek címzett személyes és szeretetteli elismerő gondolatokat, hiszen az itt fellépő, ide kicsit hazajáró művészek sora fogalmazta meg, miért kötődik különösképpen a kultúra óbudai fellelőházához, de ehhez forgassák a könyvet. A kötet nem kerül kereskedelmi forgalomba, október 1-től a Társaskörben veheti kézbe minden érdeklődő, illetve a ház előterében található mahagóni állványon elhelyezett modern elektronikus könyv (szerkesztője: Eln-Lénárt Iván) segítségével is végig lapozható. Itt meg lehet hallgatni a könyvhöz készült hangzóanyagot is, melyet az elmúlt tíz évben itt felhangzott koncertek hangfelvételeiből állított össze Szőke Cecília. A könyv a Platán könyvtárakban kikölcsönözhető, illetve az Óbudai Társaskör honlapjáról is letölthető.

Végezetül, de nem utolsósorban említsük meg a kötet szerkesztőit: Andrási Gábort és Kása Andreát, akik valóban méltó emléket állítottak munkájukkal az Óbudai Társaskörnek, ennek a ma is különleges atmoszférájú és évszázados múltú zenei, irodalmi, képzőművészeti „fogadónak”.

VIG GYÖRGY